

Entrevista a Vicenç Villatoro

“Els de lletres hem d'atrapar les ciències”

Vicenç Villatoro col·labora, des de fa uns mesos, en la nostra secció de ciència. Abans d'un parèntesi en la seva columna, dóna la seva visió sobre la influència social i cultural de la ciència i la tecnologia.

¿S'ha preguntat, durant aquests mesos, què fa un home de lletres col·laborant en una secció de ciència?

—Sí. I m'he donat dues respostes diferents. Una és la tècnica professional. Quan tens un ventall molt ampli de possibilitats d'expressió pública, acabes agraït una certa especialització en cada mitjà: en EL TEMPS toca parlar de ciència. A més a més, això et genera mirades cap aquest món que d'altra manera haguessin estat deixades de banda. Genera curiositat respecte als mons sobre els quals hauràs d'escriure. Una altra és la curiositat pel tema de la ciència. Crec realment que el segle XX és el segle de la ciència. En política, el segle XX acaba on va acabar el XIX. L'única cosa en què el segle és evidentment acumulatiu és en ciència i tecnologia i en la revolució de la quotidianitat. La vida quotidiana a finals del segle XX és molt diferent a la de finals del segle XIX, però les estructures polítiques no són molt diferents. Ha estat un segle de ciència, però encara més de tècnica.

—*El canvi tecnològic, ¿també arrossega canvis polítics?*

—Crec que canvia la manera de fer política, però no la política que es fa. Canvia l'embolcall. Ara la televisió agafa de prop el polític i aquest pot ser menys èpic i més familiar, més confidencial, més dirigit a les famílies que a les masses.

—*¿Alguns esdeveniments polítics recents haurien estat diferents?*

—Crec que la televisió i els supermercats plens han accelerat els canvis a l'Est, però no els han provocat. Els canvis a l'Est han estat interns, de fracàs d'un sistema que no era capaç de donar a la gent allò que volia. El que passa és que la gent sabia més el que volia perquè ho veia per la televisió. Però no tan sols a l'Est, sinó també al nord d'Àfrica,

on es veuen les televisions europees. Gent amb problemes de subsistència veu anuncis de cotxes. Però això no provoca els canvis. No ha estat una revolució de l'enveja.

—*La ciència també provoca problemes i això necessita reflexions. Però als articles d'opinió dels diaris no s'hi observen gaires referències. ¿Per què?*

—Crec que per una mena de recel de fons. La ciència, que al XIX és la llum, al XX queda amb connotacions negatives. Els anys 40 són anys dolents per a la ciència. No per al prestigi, perquè hem de distingir entre la importància de la ciència, que ningú no discuteix, i el prestigi moral, la confiança humana en la tècnica. Ciència al segle XX també és Hiroshima. I Auschwitz és la barbàrie més la tecnologia. Allò que ha estat fent la gent durant milers d'anys, es fa aleshores amb capacitat tecnològica molt alta. I es fa en un país civilitzat i culte. Surt contaminada moralment la ciència. Auschwitz i Hiroshima han estat possibles malgrat la civilització i la cultura. Ni això ni la ciència ens vacunen contra la barbàrie. I això ha provocat un recel del qual els que escrivim, que venim d'un desconeixement força general del món de la ciència, participem. Sempre tendeixes a pensar que la ciència i la tecnologia han envaït un nombre excessiu de camps.

—*El record de Hiroshima, ¿condiciona les esperances respecte a qualsevol descobriment?*

—Crec que, des de Hiroshima, quan algú llegeix que han descobert una cosa nova, pensa a qui mataran amb allò. El recel cap a la informàtica és gran. Els pagesos del segle XIV la primera cosa que feien quan hi havia una revolta antifiscal era cremar els papers, i pel mateix procediment et mires l'ordinador amb mals ulls. Aquest recel de fons és per la utilització i perquè la ciència és l'estat. És una cosa que té l'estat per a anar mi-

llorant les seves prestacions.

—*¿Creu en la neutralitat de la ciència, que pot tenir un ús bo o dolent?*

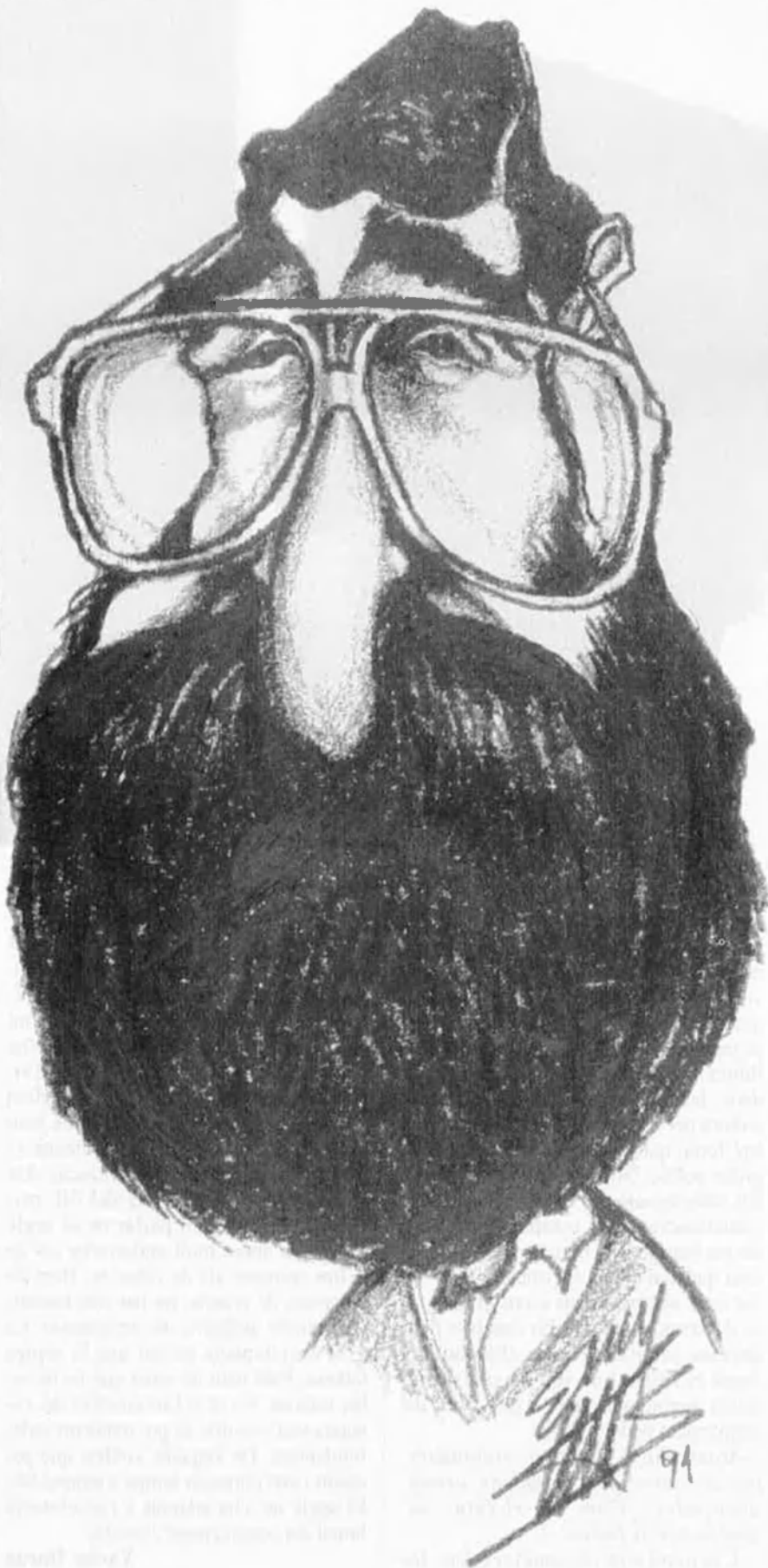
—S'ha de confiar en la neutralitat. Strauss no té la culpa que els seus valsos es possessin als camps nazis. Per mantenir una dosi acceptable d'optimisme vital hem de creure en la neutralitat de la ciència i de qualsevol eina que pugui ser utilitzada. Si deixem de crear eines pel risc que siguin utilitzades malament, arribarem al punt zero de creixement intel·lectual. Marx no podia deixar a mitges *El Capital* perquè en podia sortir el Gulag. Ni Jesús deixar de predicar perquè podia venir Torquemada. No hi ha idea cultural, ni humanística, ni científica que tingui garantit el bon ús.

—*Snow parlava de les dues cultures. ¿Es una divisió vigent?*

—Em sembla que és una denominació descriptiva. Tot el que es pugui dir contra la descripció seria més en el terreny dels desigs. Hi ha persones que troben canals de comunicació. Però existeixen les dues cultures i el desconeixement és profund a partir del creixement enorme del saber científic. Creixement significa especialització, i aquesta, dificultat del coneixement general. Més que mai, la gent del carrer no sabem què sap del món. L'enciclopèdia de la humanitat és més llunyana del ciutadà que mai. I l'especialista també sap menys de les altres coses.

—*Hi ha moltes interrelacions art-tecnologia, s'utilitzen metàfores literàries. Això, ¿no hauria d'incrementar més el coneixement mutu?*

—Es poden fer moltes jornades i manifestos sobre la interrelació i la seva conveniència. Ara, aquesta convivència no existeix. I no sé si en algunes ocasions, a còpia de desitjar-ho, hem arribat a mitigar manifestacions puntuals del que considerem aquesta relació. ¿Art per ordinador? Probablement és molt interessant, però no sé ni és un acte d'estricta

voluntat. ¿Metàfores literàries? La metàfora exigeix una cosa: ser comprensible. Si es fa una metàfora a partir d'un terme científic aquest ha de ser conegut.

—¿Però no hi ha moltes referències a literats i filòsots, també poc comprensibles? ¿O es pensa que la ciència és més incomprensible?

—Com que hi ha beneiteria de la ciència, hi ha beneiteria de la cultura. Però potser no persegueixen l'efecte de ser entesos, sinó purament l'enlluernament, provocar una sensació d'erudició. Potser sí que hi ha un prejudici sobre el llenguatge científic. Crec que com a prejudici el podríem acceptar. Com hi és sobre el llenguatge econòmic. I per als altres gèneres, no.

—Quan va escriure la novel·la *Titànic*, ¿per què es va informar sobre aquell naufragi?

—Vaig llegir moltes coses sobre el *Titànic*, perquè és una novel·la on no surt cap transatlàntic i hi ha un naufragi només simbòlic. ¿Per què *Titànic* podia ser un títol acceptable? Per això vaig fer lectures de textos de l'època. Al *Titànic* la ciència s'oposa a la naturalesa.

—També hi parla un vident, que sembla que és el que sap què passarà, mentre l'autoritat sembla que no ho diu tot. ¿És un símbol de desconfiança?

—Al contrari. El polític que amaga coses naix d'una confiança meva massa gran en la ciència. Si Barcelona s'enfonsa, els científics se'n deuen haver adonat. Però aleshores, ¿per què la gent no se'n va? Perquè hi ha el poder polític pel mig. La funció del vident no és una aposta per la ciència alternativa ni la parapsicologia, que mai no m'ha emocionat el més mínim, sinó un efecte literari per fer que el lector es trobi enjòlit, que tingui una expectativa, perquè sàpiga que passaran coses grosses.

—¿És alarmista la ciència?

—Crec que el pecat del periodisme científic és alarmar sobre els perills però sense fer entendre l'alternativa. A la gent, se li pot dir: "Si vostè fuma, no viurà més de 40 anys". I a partir d'aquí, que faci el que vulgui. Si tenim centrals nuclears, tenim aquest grau de risc, però produim aquesta energia. Si no, no tindrem el risc, però tampoc l'energia. La ciència explica què porta cada cosa. Però les eleccions morals de model de creixement, de com volem viure no les han de fer els científics, sinó nosaltres. Però les hem de fer amb coneixement de causa. Darrere d'un debat de tècnics hi ha un debat quotidià. Tenim recursos i

"Els salts tecnològics en el terreny de les comunicacions han complicat la vida a les nacions petites".

LOLA CARRASCO

sabem sistemes per a sustentar formes de vida diferents. No n'hi ha cap de gratuït: un es paga amb risc, un altre amb austeritat. Triï vostè el peatge que vol pagar.

—*¿També hi ha confiança en les solucions?*

—Contra l'alarmisme dels científics hi ha la vacuna del "ja ho arreglaran". Passes a la gent un reportatge sobre qualsevol d'aquestes amenaces que afecten el planeta i provoca un efecte escassísim. Hi ha la sensació que tot és possible. I això crec que sí que ho ha alimentat la ciència.

—*¿Com pot ser el futur de les cultures minoritzades, com la nostra, en un món tecnològic?*

—Tecnologia és indústria o estat. Les cultures minoritzades són filles d'un error o d'una feblesa dels estats. Amb els seus mecanismes del segle XIX, l'estat intenta homogeneïtzar. Qui els té crea un estat fort i qui no, no. Els Països Catalans han sobreviscut a l'escola única i a l'administració única. ¿Podrien sobre-

viure indefinidament a la televisió única? Crec que no. Quan la competència ja no es planteja en les artesanies culturals, sinó en les grans indústries culturals, quan la supervivència d'una cultura ja no és tenir una bona xarxa de distribució de llibres sinó també de pel·lícules o de vídeos, les dues coses que pot tenir una cultura per a sobreviure són o una indústria forta, que vol dir un mercat gran, o poder polític. No hi ha una altra vacuna. Els salts tecnològics en el terreny de les comunicacions han complicat la vida a les nacions petites. Però han fet més evident que mai que la societat civil pot haver estat alternativa als estats en una fase d'artesanía cultural. En una fase d'indústries culturals, l'única alternativa a l'estat és l'estat. I no vull dir si això significa autonomia plena o què. Vull dir simplement poder polític.

—*Manipulació genètica, ordinadors per al control dels ciutadans, armes avançades. ¿Com veu el futur intel·lectual de lletres?*

—L'acumulació de coneixement, les

grans transformacions del segle han modificat molt les coses. Hem d'entrar per força en una època de païment. Els canvis han posat en crisi les relacions familiars i hi ha moments de desgavell en tot el que hi havia abans, però encara no s'ha inventat el que toca ara. Això s'ha d'inventar i s'ha d'inventar la moral. Hem d'atrapar la ciència, els de lletres hem d'atrapar una mica la ciència i la tècnica i participar en la seva metabolització. Ara que es pot escollir el sexe del fill, parlem-ne. Era imbècil parlar-ne al segle XIX. Ara anem molt endarrerits els de lletres respecte als de ciències. Hem de dotar-nos de criteris, no tan sols morals, sinó també utilitaris, de comprensió. La gran enciclopèdia no cal que la sàpiga tothom. Però hem de saber què ha de saber tothom. No sé si l'acceleració del coneixement científic es pot mantenir indefinidament. De vegades voldria que parressin i ens donessin temps a atrapar-los. El segle no s'ha adaptat a l'acceleració brutal del coneixement científic.

Xavier Duran